

Η ΠΕΡΙ ΕΚΠΟΡΕΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ *

Υ Π Ο
ΑΝΔΡΕΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

γ) Προέλευσις, χορηγήσις, πρόχυσις, πέμψις, διάβασις, δόσις τοῦ
Πνεύματος (παρὰ Πατρός) δι' Υἱοῦ.

Ὡς ἤδη ἐπανελημμένως ἐτονίσθη τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον Πνεῦμα χορηγεῖται τῇ κτίσει δι' Υἱοῦ. Ὁ Κύριλλος, ἀναφερόμενος εἰς τὰ ὑποστατικά τῶν θείων προσώπων ἰδιώματα, συνάπτει ἐπιμελῶς τὴν δι' Υἱοῦ ἐγχρονον χορηγήσιν τοῦ Πνεύματος πρὸς τὴν αἰδίον ἐκπόρευσιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς. Οὐδὲ ἐν χωρίον ἀπαντᾷ παρ' αὐτῷ ἔνθα τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Πνεύματος νὰ μὴ συνοδεύῃ ἡ ἰδέα τῆς χορηγήσεως αὐτοῦ δι' Υἱοῦ, ἢ ἡ φράσις «ἰδίον τοῦ Υἱοῦ». Εἶναι προφανές, ὅτι ὁ ἱερός Πατὴρ πράττει τοῦτο ἐκ τῆς μεγάλης αὐτοῦ σπουδῆς, ὅπως περισώσῃ τὸ θεοπρεπὲς ἀξίωμα τοῦ Λόγου, τουτέστι τὴν θεότητα αὐτοῦ, ἣν δεινῶς προσέβαλε τότε ὁ Ἀρειανισμὸς κατὰ τινὰ δὲ τρόπον (παρὰ τῷ Χριστῷ) καὶ ὁ Νεστοριανισμὸς. Τὴν δι' Υἱοῦ πρόοδον ἐν τοῖς ἐκτός ἢ χορηγήσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξάιρων ὁ ἱερός Πατὴρ, εὕρισκεται αὐστηρῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίας τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς παραδόσεως. Περαιτέρω δὲ νομίζομεν, ὅτι ἐνυπάρχει ἐν τῇ σκέψει τοῦ Κυρίλλου ἡ ἰδέα τῆς περὶ δι' Υἱοῦ ἐκφάνσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν αἰδίων ὑπαρκτικῶν σχέσεων τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ. Λόγω τῆς ἰδιαζούσης σπουδαιότητος τοῦ θέματος θέλομεν ἐφεξῆς καταχωρίσει χωρία, ἅτινα ἐνδεχομένως κατεχωρίσθησαν ἤδη εἰς προηγουμένας παραγράφους τῆς ἐργασίας ἡμῶν.

α. Προέλευσις (ἐν τοῖς ἐκτός) διὰ τοῦ Υἱοῦ.

1. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 16,14. PG 74, 449ABC:

«Δοξάζει τοιγαροῦν τὸν Υἱὸν ὁ Παράκλητος, τοῦτ' ἔστι, τὸ ἴδιον αὐτοῦ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 582 τοῦ προηγουμένου τόμου.

Πνεῦμα, πάντα ἰσχύον, καὶ πάντα εἰδός. Δοξάζει δὲ πῶς; Ἄ γὰρ οἶδε καὶ δύναται τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, πῶς ἂν αὐτὸς οὐκ εἰδείη τυχόν, ἢ πῶς οὐκ ἂν δύναίτο; Καὶ εἰ, καθάπερ αὐτὸς φησιν, ἐξ αὐτοῦ λαμβάνει τὸ Πνεῦμα, καίτοι πάντα ἰσχύον καὶ κατορθοῦν, πῶς ἂν αὐτὸς οὐκ ἔχη τὸ ἐφ' ἅπασιν ἰσχυρόν; Ὑποτοπιτέον δὲ οὐδαμῶς ἰσχύος ἐπιθεῖν τῆς ἐμφύτου καὶ φυσικῆς καθεστάναι τὸν Παράκλητον, τοῦτ' ἔστι τὸ Πνεῦμα, ὡς εἰ μὴ λάβοι τυχόν, μηδ' ἂν ἐξαρκέσειν αὐτὸν ἑαυτῷ δύνασθαι, πρὸς τὴν τῶν θείων κατορθωμάτων ἐνέργειαν ἀποκλειστικὴν... Ἐπειδὴ δὲ ὁμοουσιόν ἐστι τῷ Υἱῷ καὶ πρὸ εἰσι θεοπρεπῶς δι' αὐτοῦ, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐφ' ἅπασιν τελειωτάτην ἔχον ἐνέργειάν τε καὶ δύναμιν, διὰ τοῦτό φησιν· «Ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται...»... Προϊὸν γὰρ δι' αὐτοῦ φυσικῶς, ὡς ἴδιον αὐτοῦ, μετὰ πάντων ὧν ἔχει τελείως, λαμβάνειν λέγεται τὰ αὐτοῦ».

2. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 17,18.19. PG 74, 552B:

«Οὐ γὰρ ἕτερον παρὰ τὸν Υἱὸν τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, κατὰ γε τὸν ἐν οὐσίᾳ λόγον, ἅτε δὴ καὶ ἐν αὐτῷ τε ὑπάρχον καὶ δι' αὐτοῦ προϊόν».

3. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 22,22.23. PG 74, 709D:

«Λαμπροὺς ἀποφήνας τῷ μεγάλῳ τῆς ἀποστολῆς ἀξιώματι, καὶ τῶν θείων θυσιαστηρίων, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, οἰκονόμους τε καὶ ἱεουργοὺς ἀναδείξας, ἀγιάζει παρὰ χρῆμα τὸ ἴδιον αὐτοῖς Πνεῦμα διδούς δι' ἐμφανοῦς ἐμφυσήματος, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀραρότως πιστεύωμεν ὡς οὐκ ἀλλότριον τοῦ Υἱοῦ τὸ ἅγιον Πνεῦμά ἐστιν, ἀλλ' ὁμοουσίον αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ προϊόν τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς».

4. Ὑπὲρ τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθέοις Ἰουλιανοῦ, Λόγος πρῶτος. PG 76, 553C:

«Εἷς μὲν γὰρ ἐστὶν τῶν ὄλων Θεός, κατευρύνεται δὲ ὡσπερ ἡ περὶ αὐτοῦ γνῶσις, εἰς ἅγιαν τε καὶ ὁμοουσίον Τριάδα, εἷς τε Πατέρα, φημί, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα... ζῶσποιεῖ δὲ τὸ Πνεῦμα, καὶ πρὸ εἰσιν ἐκ ζῶντος Πατρὸς δι' Υἱοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν».

β. Χορήγησις τοῦ Πνεύματος δι' Υἱοῦ.

1. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 17,18.19. PG 74, 540CD:

«Ἴδιον γὰρ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ Πνεῦμά ἐστιν, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον

ἴδιόν ἐστι καὶ αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ, οὐχ ὡς ἕτερον καὶ ἕτερον, ἢ μεριστῶς ἐν ἑκατέρῳ νοούμενον τε καὶ ἐνυπάρχον, ἀλλ' ἐπεὶ περ ἐκ Πατρὸς, καὶ ἐν Πατρὶ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἱὸς, καρπὸς ὑπάρχον ἀληθινὸς τῆς οὐσίας αὐτοῦ, τὸ τοῦ Πατρὸς ἴδιον Πνεῦμα κατὰ φύσιν ἐπάγεται, χερόμενον μὲν ἐκ Πατρὸς, δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ Υἱοῦ τῆ κτίσει χορηγοῦμενον».

2. Ἡ βίβλος τῶν θησαυρῶν, Λόγος ΛΓ'. PG 75, 569BC:

«Οὐκοῦν εἰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον υἱὸς ἀποδεικνύει Θεοῦ τοὺς ἐν οἷς κατοικεῖ, καὶ θείας ἐργάζεται φύσεως κοινωνούς, ὡς ἐντεῦθεν ἡμᾶς ἠνωμένους ὄντας τῷ ὑπὲρ πάντα ὄντι Θεῷ, μετὰ παρρησίας ἀναβοᾶν· «Ἄββᾶ, ὁ Πατήρ», οὐκ ἐν δούλοις οὐδὲ ἐν τοῖς ποιήμασι τετάξεται· φορέσει δὲ μᾶλλον φυσικῶς τὸ τῆς θείας οὐσίας ἀξίωμα, ἐξ αὐτῆς τε ὑπάρχον καὶ παρ' αὐτῆς, τοῖς ἁγίοις δι' Υἱοῦ χορηγοῦμενον, διὰ τε τοῦτο θεοποιῶν, καὶ εἰς υἰότητα καλοῦν τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο».

3. Ἡ βίβλος τῶν θησαυρῶν, Λόγος ΛΔ'. PG 75, 600BC:

«Θεὸς ἄρα τὸ Πνεῦμά ἐστιν, ὡς ἐν τάξει Θεοῦ, κατοικοῦν ἐν ἡμῖν, καὶ, ἔν' οὕτως εἶπω, τῆς ἀνωτάτω πασῶν ἐξέρπον οὐσίας ἐν ἰδίᾳ τε ὑπάρξει καὶ ἐκ Πατρὸς νοούμενον, δι' Υἱοῦ τῆ κτίσει χορηγοῦμενον».

4. Ὑπὲρ τῆς τῶν χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθέοις Ἰουλιανοῦ, Λόγος τέταρτος. PG 76, 725C:

«Ἡμεῖς δὲ ...γεγενῆσθαί φαμεν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν Υἱόν, ἰσοφυᾶ καὶ ἀπαραλλάκτως ἔχοντα πρὸς πᾶν ὅτιοῦν αὐτῷ· προσελθεῖν δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ τὰ πάντα ζωοποιεῖται. Πρόβεισι μὲν οὖν ἀρρήτως, ὡς ἔφην, ἐκ τοῦ Πατρὸς, τὸ ζωοποιῶν ἅγιον Πνεῦμα· χορηγεῖται δὲ τῆ κτίσει δι' Υἱοῦ».

5. Ἐπιστολὴ LV. PG 77, 316D:

«Πιστεύειν γὰρ ἔφασαν εἰς αὐτό, καθάπερ ἀμέλει εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν. Ὁμοούσιον γάρ ἐστιν αὐτοῖς· καὶ προχεῖται μὲν, ἡγουν ἐκπορεύεται, καθάπερ ἀπὸ πηγῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, χορηγεῖται δὲ τῆ κτίσει διὰ τοῦ Υἱοῦ».

6. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 14,16.17. PG 74, 257D:

«Πλὴν ὁ Πατήρ ἐν Υἱῷ, καὶ ὁ Υἱὸς ἐν Πατρὶ. Δίδωσί γε μὴν τὸν Παρά-

κλητον, ἤτοι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἰδίᾳ μὲν ὁ Πατὴρ, ἰδίᾳ δὲ ὁ Υἱός, χορηγεῖται δὲ μᾶλλον τοῖς ἁγίοις παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ».

7. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 1,1. PG 73, 44A:

«Ἐν γὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν ἐστιν, εἰς δὲ τέλειος ἁγιασμός, παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ φυσικῶς χορηγοῦμενος».

γ. Πρόχυσις τοῦ Πνεύματος δι' Υἱοῦ.

1. Περὶ ἀγίας τε καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγος Β'.
PG 75, 721D-724A:

«Τὴν μὲν γὰρ ἀνωτάτω ρίζαν, ἧς ἐπέκεινα τὸ σύμπαν οὐδέν, ἐνοήσεις τὸν Πατέρα, τὸν δὲ γε τῆς ἀνωτάτω ρίζης ἐκπεφυκότα καὶ γεγεννημένον, παραδέξῃ τὸν Υἱόν... Ἁγιον δὲ Πνεῦμα προσερεῖς τὸ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς δι' Υἱοῦ προχερόμενον φυσικῶς, καὶ καθάπερ ἐν τύπῳ τῆς ἐκ στομάτων διεκπνοῆς, τὴν ἴδιαν ἡμῖν κατασημαῖνον ὑπαρξίν».

2. Περὶ ἀγίας τε καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγος Γ'.
PG 75, 840AB:

«Τὸ τοίνυν ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, τῇ τῆς υἰότητος δόξῃ καταχρυσοῦν, φημί δὴ τὸ Πνεῦμα, ἐπεὶ περ ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ, ἐνεργήσει μὲν εἰς ἑτέρους τὴν υἰοποίησιν, ἀπρακτῆσει δὲ παντελῶς περὶ τὸν οὐπὲρ ἐστίν, οὐκ εἰσκεκριμένον, οὔτε μὴν ἕξωθεν εἰσπεφοιτηκός, ἀλλ' οὐσιωδῶς ὑπάρχον αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ προχερόμενον τοῖς ἐλεῖν ἀξίοις ἐν εὐδοκίᾳ Πατρὸς».

3. Περὶ ἀγίας τε καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγος Δ'.
PG 75, 1013B:

«Καὶ τοῦτό φαμεν οὐ μεθεκτῶς εἶναι τι πιστεύοντες τῶν ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, παντέλειον γὰρ καὶ ἀνευδεές κατ' ἴδιαν ἐστὶ φύσιν τε καὶ ὑπαρξίν· ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον κατασημαίνοντες, ὅτι τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας, καὶ τοῦ κατὰ φύσιν ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ πεφηνότος Λόγου Πνεῦμα ὑπάρχον, πᾶν ὅπερ ἐστὶ τῆς θεότητος ἴδιον, κατὰ φύσιν ἐπάγεται, πηγὴν μὲν ὥσπερ ἔχον αὐτήν, προχερόμενον δὲ ὥσπερ ἐκ τοῦ Πατρὸς, διὰ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἀγιάζον τὴν κτίσιν».

4. Ὁ μιλιὰι ἑορταστικὰ XVIII. PG 77, 817AB:

«Αὐτός γε μὴν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ ἐκ Πατρὸς δι' αὐτοῦ προχερόμενον Πνεῦμα ζωοποιὸν ὠνόμαζεν ὕδωρ, πρὸς τὴν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ γυναῖκα τὰς διαλέξεις ποιούμενος».

5. Περὶ τῆς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας, Λόγος πρῶτος. PG 68, 148A:

«Καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον κομιδῇ τὸ τῆδε νοεῖν; Ἡ γὰρ ἂν ἄτρεπτος, καὶ αὐτὴ που διαμεμένηκεν ἡ ψυχὴ. Τρεπτὸν δὲ οὔτι που τὸ πνεῦμά ἐστιν. Εἴπερ τὸ τρέπεσθαι νοσεῖ, ἐπ' αὐτὴν ὁ μῶμος τὴν θείαν ἀναδραμεῖται φύσιν, εἴπερ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ μὴν καὶ τοῦ Υἱοῦ, τὸ οὐσιωδῶς ἐξ ἀμφοῖν, ἡγουν ἐκ Πατρὸς δι' Υἱοῦ προχερόμενον Πνεῦμα».

6. Πέμφις τοῦ Πνεύματος δι' Υἱοῦ.

1. Ὑπὲρ τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθείοις Ἰουλιανοῦ, Λόγος πρῶτος. PG 76, 533CD:

«Ἐνα γὰρ καὶ αὐτὸς (Μωϋσῆς) τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς διακηρύττει Θεόν, οὐκ ἡγνοηκὼς τὸν δι' οὐ τὰ πάντα παρήκται πρὸς γένεσιν, τὸν ζῶντά τε φημί καὶ ἐνυπόστατον Λόγον αὐτοῦ, καὶ τὸ ἐν Θεῷ τε καὶ ἐξ αὐτοῦ Πνεῦμα ζωοποιόν, τὸ δι' Υἱοῦ τῇ κτίσει πεμπόμενον».

2. Ἡ βίβλος τῶν θησαυρῶν, Λόγος ΛΔ'. PG 75, 581B:

«Ὅτε τοίνυν τὴν τοῦ Πατρὸς παρουσίαν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀναπληροῖ, πῶς οὐκ ἔσται δῆλον, ὡς οὐ διώριστα τῆς οὐσίας τῆς θείας, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς φυσικῶς ἐκπεμπόμενον, ὅλην ἔχει τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ τὴν ἐνέργειαν; Καὶ ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ τοῖς ἁγίοις παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ πεμπόμενον, αὐτὸς μαρτυρήσει λέγων ὁ Σωτήρ...».

3. Εἰς Ψαλμ. 88,16. PG 69, 1212C:

«Ἐν τῷ φωτὶ τῷ διὰ τοῦ Πνεύματος τῷ ἐκπεμπομένῳ διὰ τοῦ σοῦ προσώπου, τουτέστι τοῦ σοῦ Υἱοῦ, πορεύονται. Ὅδηγεῖ γὰρ ἡμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς ἕκαστα τῶν ἐν φωτὶ πρακτέων».

ε. Διάβασις τοῦ Πνεύματος δι' Υἱοῦ.

1. Ὡς ἐν κεφαλαίοις. Τὰ ἐγκείμενα τῷ λόγῳ τῷ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μετὰ προσθήκης ἐτέρων ἐννοιῶν. PG 75, 1136C:

«Οὐκοῦν, οὐκ ἀλλότριον κατὰ φύσιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, οὔτε μὴν τοῦ Υἱοῦ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἐκ Πατρὸς δι' Υἱοῦ διαβαῖνον εἰς τὴν κτίσιν, ὅτι καὶ ὑπὲρ κτίσιν ἐστὶ».

2. Ἡ βίβλος τῶν θησαυρῶν, Λόγος ΛΓ'. PG 75, 572C:

«Ὅτε τοίνυν οἱ τὸ Πνεῦμα λαμβάνοντες τὸ ἅγιον, Θεὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς προφητεύουσι, καὶ διὰ τοῦτο θαυμάζονται, πῶς ἔσται ποίημα, καὶ οὐχὶ μᾶλλον τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας μετέληψις σχετική, φυσικῶς διαβαίνουσα παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ πρὸς τοὺς ἐπιτηδεῖους εἰς τὸ λαβεῖν, ὥσπερ ἂν γένοιτο καὶ ἐκ πυρὸς θερμότης ἐν σώματι;»

στ. Δόσις τοῦ Πνεύματος δι' Υἱοῦ.

Ἐπίμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 14,19. PG 74, 264C:

«Καὶ τοῖς μὲν ἤδη προειρημένους ἀδελφὴν τε καὶ σύνδρομον τὴν διανοίαν ἐξυφαίνοντες, ἐροῦμεν εὐλόγως ὅτι τὸν μὲν Παράκλητον, τοῦτ' ἔστι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, δέδωκεν ὁ Θεὸς Πατὴρ, δι' Υἱοῦ δηλονότι. Πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ παρὰ Πατρός».

ζ. Ἐνίησι τὸ Πνεῦμα ὁ Πατήρ δι' Υἱοῦ.

Εἰς Ψαλμ. 50,13. PG 69, 1100CD:

«Τὴν γὰρ πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν λαβών, ἔλυσε τὴν ἀποστροφὴν, καθαρὰν καὶ ἄμωμον ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀνθρώπου φύσιν παραστήσας τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Ἔλαβε δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα· καίτοι καθ' ὁ νοεῖται, αὐτός ἐστιν ὁ τοῦ Πνεύματος χορηγός, καὶ δι' αὐτοῦ τοῖς ἁγίοις ἐνίησιν αὐτὸ ὁ Πατήρ. Ἐνεφύσησε γὰρ τοῖς Ἀποστόλοις εἰπών· «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον». Οὕτω γὰρ ἐδόθη καὶ ἐν ἀρχαῖς τῇ ἀνθρώπου φύσει».

η. Δρόσος ζωοποιὸς τὸ Πνεῦμα παρὰ Πατρός δι' Υἱοῦ.

Εἰς Ἡσαΐαν 26,19. PG 70, 588C-589D:

«Ἡ δρόσος ἡ παρὰ σοῦ ἵαμα αὐτοῖς ἐστὶ. Καὶ δρόσον ἐν τούτοις ἀπο-

καλεῖν ἐγνώκασι τὴν ζωοποιὸν τοῦ Πνεύματος ἐνέργειάν τε καὶ δύναμιν, δι' ἧς ἐγεροθήσονται τοὺς νεκροὺς ὁ μακάριος ἔφη Δαβίδ... Δρόσος οὖν ἄρα ζωοποιὸς τὸ Πνεῦμα παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐκ γῆς σώμασιν ἐνιέισα τὴν ἀφθαρσίαν».

θ. Ἐνοικεῖ τοῖς ἁγίοις τὸ Πνεῦμα δι' Υἱοῦ.

Ἡ βίβλος τῶν Θεσαυρῶν, Λόγος ΛΔ'. PG 75, 592A:

«Ὅτε τοῖνον διὰ τοῦ Πνεύματος εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον ὁ Χριστὸς κατοικεῖ, πρόδηλον δῆπουθεν ὡς οὐκ ἀλλότριον ἐστὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸ δι' οὗ τοῖς ἁγίοις ἐνοικεῖν φαίνεται».

ι. Ἐκ Πατρὸς δι' Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα καταφωτίζει τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐπεὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθέοις Ἰουλιανοῦ, Λόγος δέκατος. PG 76, 1032C:

«Κάτεισι γὰρ οὐρανὸθεν οὐ πῦρ αἰσθητόν, τῆς ἀρρήτου φύσεως εἰκόνα πληροῦν, ἀλλ' ἐκ Πατρὸς δι' Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καταφωτίζει τὴν Ἐκκλησίαν, προσέμενον δὲ καὶ τὰς θυσίας τὰς πρὸς ἡμῶν, πνευματικὰς δηλονότι καὶ νοητάς».

δ) Κοινὴ ἐνέργεια τῆς Τριάδος ἐκ Πατρὸς, δι' Υἱοῦ, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι.

Καίτοι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πέμπεται παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ, ἵνα ἐνοικήσῃ ἐν τοῖς ἁγίοις καὶ καταφωτίσῃ τὴν Ἐκκλησίαν, ὅμως ἡ ἐνέργεια τῆς τριαδικῆς θεότητος ἐν τοῖς ἐκτός εἶναι κοινὴ καὶ ἐνιαία. Ὡς ἀλλαχοῦ ἐσημειώθη, ἡ ἐνέργεια αὕτη κατὰ τὸν Κύριλλον πραγματοποιεῖται κατὰ τὸ σχῆμα «Ἐκ Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ». Ἡ διδασκαλία αὕτη, σαφῶς ὀρθόδοξος, ἐνέχει ἰδιάζουσαν σημασίαν διὰ τὴν θεολογίαν τοῦ Κυρίλλου, καθ' ὅσον αὕτη, ἀπότοκος τῆς ἐμπεριχωρήσεως καὶ ἀλληλενοικήσεως τῶν προσώπων τῆς Τριάδος, τοῦτο μὲν διασφαλίζει τὸ θεοπρεπὲς ἀξίωμα τῶν προσώπων, τοῦτο δὲ τὴν ἱεράρχησιν αὐτῶν ἐν ταῖς ἐξωτερικαῖς ἐνεργείαις, ἐκ τῆς θεότητος τοῦ Πατρὸς ἀπορροούσης οὐ μόνον τῆς ὑποστατικῆς ιδιότητος τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρχῆς πάσης ἐξωτερικῆς ἐνεργείας καὶ δραστηριότητος τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ. Εὐνόητον ὅτι τὰ πρόσωπα τῆς Τριάδος (Υἱὸς καὶ Πνεῦμα) συμμετέχοντα πάσης ἐκ Πατρὸς ἐνεργείας, δὲν συνεργοῦσιν ὡς ὀρ-

γανα ὑπηρετικὰ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ὡς πλήρεις Θεοὶ ὁμοούσιοι κατὰ πάντα καὶ ὁμότιμοι τῷ ἕξ οὗ προέρχονται Θεῷ Πατρί.

Ἐκ τῶν πολλῶν σχετικῶν χωρίων τοῦ Κυρίλλου παραθέτομεν κατωτέρω τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά:

1. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 15,1. PG 74, 336AB:

«Κἂν γοῦν ἐκάστῳ προσώπῳ διανέμεσθαι τι δοκῆ τῶν εἰς ἡμᾶς γεγονότων, ἤτοι τῶν ἐνεργουμένων περὶ τὴν κτίσιν, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον πιστευόμενον ὅτι πάντα ἐστὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς δι' Ἰοῦ ἐν Πνεύματι. Νοήσεις οὖν ἄρα καὶ λίαν ὀρθῶς ὅτι τρέφει μὲν ἡμᾶς εἰς εὐσέβειαν ὁ Πατὴρ δι' Ἰοῦ ἐν Πνεύματι· γεωργεῖ δὲ αὐτὸς πάλιν, τοῦτ' ἐστίν, ἐφορᾷ τε καὶ ἐπισκέπτεται, καὶ φροντίδος τῆς ἐπανορθούσης ἀξιοῖ δι' Ἰοῦ ἐν Πνεύματι».

2. Ἐρμηνεία εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν 7,3.4. PG 74, 885D:

«Πάντα γὰρ, ὡς ἔφη, παρὰ Πατρὸς δι' Ἰοῦ ἐν Πνεύματι· καὶ ἐφ' ἅπασιν τοῖς κατορθουμένοις ἡγίασται καὶ ὁμοούσιος Τριάς δοξάζεται. Ἄθρει γὰρ ὅπως ἄρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ Πνεύματος, ὡς ὄντος ἐν ἡμῖν καὶ τὴν τῶν θείων χαρισμάτων ἐνεργοῦντος διανομήν· ἀναβιβάσας δὲ τὸν λόγον ἐπὶ τὸν Ἰόν, ὅς ἐστιν Ἰὸς κατὰ φύσιν, ἀνεῖσιν οὕτω λοιπὸν ἐπὶ τὸν Πατέρα, τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος ἐνέργειαν διὰ μέσου τοῦ Ἰοῦ προσνέμων αὐτῷ».

3. Ἐρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ἐβραίους ἐπιστολὴν 12,2. PG 74, 996AB:

«...ἀλλ' ὅτι τῆς ἀνθρωπότητος τὸ μικροπρεπὲς εἰς τὸ τῆς ἀνωτάτω φύσεως ἀναθεὶς ἀξίωμα, καὶ τοῖς τῆς θεότητος θώκοις ἐνιδρύσας ἑαυτὸν, καὶ μετὰ σαρκὸς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος κατακυριεύει τῶν ὄλων οὐ δίχα Πατρὸς. Πάντα γὰρ δι' ἀμοῦν ἐν ἴσῳ, ἐνεργοῦντος μὲν τοῦ Πατρὸς, ἔχοντος δὲ δι' Ἰοῦ καὶ σὺν αὐτῷ ἐν Πνεύματι τὴν ἐφ' ὄψεσιν τῶν δρωμένων ἐνέργειάν τε καὶ θέλησιν».

4. Περὶ ἀγίας τε καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγος Ε'. PG 75, 1000B:

«Ἔσται δὲ τούτων ἀπάντων διανομὸς καὶ Πρῦτανις ὁ Ἰὸς· πάντα γὰρ παρὰ Πατρὸς εἰς ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ἐν Πνεύματι, καὶ οὕτι πού φαμεν ὑπουργικὴν εἰσκομίζοντος εἰς τοῦτο τὴν διακονίαν, διανέμοντος δὲ μᾶλλον ἐπ' ἐξουσίας ὡς Ἰοῦ τὰ παρὰ Πατρὸς, ἵνα ἡ ὁ Θεὸς τὰ

πάντα ἐν πᾶσιν, ἀγιασμός δηλονότι, καὶ σοφία, καὶ ζωὴ, δόξα τε καὶ ἀφθαρσία».

5. Ὁμιλία ἐορταστικὰ ἸΧ. PG 77, 601A:

«Βασιλεύει γὰρ καὶ κατάρχει τῶν ὅλων, καὶ διοικεῖ, διὰ παντός τὰ πάντα ζωογονῶν καὶ πρὸς τὸ εἶναι συνέχων ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι, οὐχ ὡς δι' ὄργανου τυχόν παραληφθέντος εἰς ὑπουργίαν· συνέδρον γὰρ ἔχει καὶ σύνθρονον αὐτῶ τὸν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα Θεὸν Λόγον, καὶ συμβασιλεύον αὐτῶ τὸ ἴδιον Πνεῦμα».

6. Ἐρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴν 8,11. PG 74, 820D:

«Πάντα γὰρ ἐνεργεῖται τὰ θεοπρεπῆ παρὰ τοῦ Πατρὸς διὰ Υἱοῦ ἐν Πνεύματι».

ε) Ἐξ ἀμφοῖν—δι' ἀμφοῖν τὸ Πνεῦμα.

Καὶ αἱ φράσεις αὗται ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου εἰς τὴν ἐγγχρονον ἐγγχυσιν τοῦ Πνεύματος εἰς τὸν κόσμον. Ἡ φράσις ἰδίᾳ «ἐξ ἀμφοῖν» οὐδόλως δύναται νὰ ληφθῆ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Πνεύματος ἐκ τε τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, σημαίνουσα μᾶλλον τὴν ἐκ Πατρὸς δι' Υἱοῦ πρόχυσιν τοῦ Πνεύματος εἰς τὸν κόσμον, ὡς τοῦτο σαφῶς ἐπεξηγεῖ αὐτὸς οὗτος ὁ ἱερός συγγραφεύς.

1. Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας, Λόγος πρῶτος. PG 68, 148A:

«Καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον κομιδῆ τὸ τῆδε νοεῖν; Ἡ γὰρ ἂν ἄτρεπτος, καὶ αὐτὴ που διαμεμένηκεν ἡ ψυχὴ· νυνὶ δὲ ἔστι τρεπτῆ. Τρεπτὸν δὲ οὔτι που τὸ Πνεῦμά ἐστιν. Ἡ εἴπερ τὸ τρέπεσθαι νοσεῖ, ἐπ' αὐτὴν ὁ μῶμος τὴν θεῖαν ἀναδραμεῖται φύσιν; εἴπερ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ μὴ καὶ τοῦ Υἱοῦ, τὸ οὐσιωδῶς ἐξ ἀμφοῖν, ἡγουν ἐκ Πατρὸς δι' Υἱοῦ προχέμενον Πνεῦμα».

2. Λόγος δεύτερος προσφωνητικὸς ταῖς εὐσεβεστάταις βασιλίσσαις, περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως. PG 76, 1408AB:

«Ἀναθετόν οὖν ἄρα τὴν ζωοποίησιν καὶ μάλα εἰκότως, οὐκ αὐτῇ που πάντως τῇ τοῦ σώματος φύσει, κἂν εἰ γέγονεν ἴδιον τοῦ ἐκ Θεοῦ φύντος Λόγου·

δυνάμει δὲ μᾶλλον τῇ ὑπερτάτῃ, καὶ φύσει τῇ ὑπὲρ κτίσιν, ὡς ἐν προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἐξ οὗ πέφηνεν ὁ Υἱός, ἴσος τε καὶ ὅμοιος κατὰ πάντα αὐτῷ. Π ρ ό ρ ε ι σ ι δ ῆ δι' ἄ μ φ ο ῖ ν κ α ἰ τ ὸ Π ν ε ὤ μ α τ ὸ ζ ω ο π ο ι ο ὦ ν ».

ς') Τὸ Πνεῦμα ἴδιον τοῦ Υἱοῦ (Χριστοῦ).

Τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἴδιον τοῦ Υἱοῦ. Εἰς τὴν ἔξαρσιν τῆς ἀληθείας ταύτης ἐνασμενίζεται ὁ ἱερός Πατήρ, καὶ δὴ καὶ ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ στηρίξη τὴν θεότητα τοῦ Λόγου, ἣν ἠρνοῦντο οἱ Ἀρειανοί. Ἀφ' ἐτέρου τὸ Πνεῦμα εἶναι ἴδιον καὶ τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐνσαρκωθέντος Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο ἰδιαζόντως καὶ μετὰ δυνάμεως πολλῆς ἐξαίρει ὁ Κύριλλος, ἀντεπερχόμενος κυρίως κατὰ τῶν Νεστοριανῶν, οἵτινες, διασπῶντες τὸ ἐνιαῖον πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ ἐπρέσβευον ὅτι ὁ Χριστὸς ἐδοξάζετο παρὰ τοῦ Πνεύματος ὡς ἀλλοτρίας καὶ ξένης καὶ ἔξωθεν ἐπεισερούσης αὐτῷ δυνάμεως. Τὴν δοξασίαν ταύτην ἀμειλίκτως καταπολεμεῖ ὁ Κύριλλος, ἀναθεματίζων μάλιστα τοὺς μὴ ἀποδεχομένους τὸ Πνεῦμα ὡς ἴδιον τοῦ Χριστοῦ: «Εἴ τις φησι, τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν δοξάζεσθαι παρὰ τοῦ Πνεύματος, ὡς ἀλλοτρία δυνάμει τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ χρώμενον, καὶ παρ' αὐτοῦ λαβόντα τὸ ἐνεργεῖν δύνασθαι κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ τὸ πληροῦν εἰς ἀνθρώπους τὰς θεοσημίας, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἴδιον αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα φησι, δι' οὗ καὶ ἐνήργησε τὰς θεοσημίας ἀνάθεμα ἔστω»¹⁵.

Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι ἴδιον τοῦ Υἱοῦ, οὐχὶ διότι ἐκπορεύεται ἐξ αὐτοῦ, ὡς ἐσφαλμένως δύναται τις ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ συναγάγῃ, ἀλλὰ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον. Τὸ ἐνδεχόμενον τῆς ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίλλου, ὑποπτευόμενος καὶ ἐμμέσως στηλιτεύων ὁ Θεοδώρητος ἔγραψεν ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀνατροπῇ τοῦ Ὁ ἀναθεματισμοῦ τοῦ Κυρίλλου: «Ἰδιον δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ, εἰ μὲν ὡς ὁμοφύες, καὶ ἐκ Πατρὸς ἐκπορευόμενον ἔφη, συνομολογήσομεν καὶ ὡς εὐσεβῆ δεξόμεθα τὴν φωνήν. Εἰ δ' ὡς ἐξ Υἱοῦ ἢ δι' Υἱοῦ τὴν ὑπαρξίν ἔχον, ὡς βλάσφημον τοῦτο, καὶ ὡς δυσσεβὲς ἀπορρίψομεν»¹⁶. Εἰς τὴν ἀπολογίαὶν του ὁ Κύριλλος ἀποδέχεται μὲν τὴν παρατήρησιν τοῦ Θεοδώρητου, ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν, ἐπιμένει ὅμως εἰς τὴν ὁμολογίαν ὅτι τὸ Πνεῦμα δὲν εἶναι ἀλλότριον τοῦ Υἱοῦ, καθ' ὅσον οὗτος πάντα ἔχει κοινὰ μετὰ τοῦ Πατρὸς¹⁷. Εἶναι φανερὰ ἡ ἐν προκειμένῳ προσπάθεια τοῦ

15. Ἐπίλυσις τῶν δώδεκα κεφαλαίων, ἀναθεμ. Θ', ἐπίλυσις θ'. PG 76, 308C.

16. Πρὸς τοὺς τολμῶντας συνηγορεῖν τοῖς Νεστορίου δόγμασιν, ὡς ὀρθῶς ἔχουσι, κεφάλαια IB', Ἀναθεμ. Θ', Θεοδώρητου ἀνατροπή. PG 76, 432CD.

17. Πρὸς τοὺς τολμῶντας συνηγορεῖν τοῖς Νεστορίου δόγμασιν, ὡς ὀρθῶς ἔχουσι, Κυρίλλου ἀπολογία. PG 76, 433BC: «Ἐκπορεύεται μὲν γὰρ ὡς ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν, ἀλλ' οὐκ ἀλλότριόν ἐστι τοῦ Υἱοῦ· πάντα γὰρ ἔχει μετὰ Πατρὸς».

Κυρίλλου, ὅπως στηρίξῃ τὸ θεοπρεπὲς ἀξίωμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπερ ὁ Νεστοριανισμός, διὰ τῆς ὀξυτάτης ἀποχωρίσεως τοῦ ἀνθρώπου Χριστοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἔτινε σοβαρῶς νὰ διακλονίσῃ, καταλύων ἐν τέλει αὐτό.

Τὰ σχετικὰ χωρία τοῦ Κυρίλλου εἶναι παμπληθῆ. Κατωτέρω ἀναφέρονται ὀλίγα τινὰ ἐνδεικτικά:

1. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 1,13. PG 73, 157AB:

«Εἰ γὰρ μήτε Θεὸς κατὰ φύσιν, ὡ· οὗτοι, μήτε μὴν ἐκ Θεοῦ τὸ Πνεῦμά ἐστιν ἰδιον αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο οὐσιωδῶς ὑπάρχον αὐτῷ· ἕτερον δέ τι παρ' αὐτόν, καὶ τῆς τῶν πεποιημένων ὁμοφυίας οὐκ ἀπωκισμένον... Θεὸς ἔσται καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν τὸ Πνεῦμα, οὗ δὴ καὶ μετίσχειν διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν ἀξιούμενοι, θείας τε φύσεως ἀποτελούμεθα κοινωνοί, καὶ ἐκ Θεοῦ γεγενῆσθαι λεγόμεθα, καὶ θεοὶ διὰ τοῦτο χρηματίζομεν...».

2. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 7,39. PG 73, 753A:

«Ἰδιον γὰρ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμά ἐστι, καὶ οὐκ ἔξωθεν, ὥσπερ ἡμῖν ἐπεισκρίνεται παρὰ Θεοῦ χορηγούμενον, ἀλλ' ἐνυπάρχει φυσικῶς αὐτῷ καθάπερ καὶ τῷ Πατρὶ, καὶ δι' αὐτοῦ πρόεισι τοῖς ἁγίοις κατὰ τὸ ἐκάστῳ πρέπον διανεμηθὲν παρὰ τοῦ Πατρὸς».

3. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 14,21. PG 74, 285C:

«Διαλάμπει δὲ ὁ Χριστὸς ἐν αὐτοῖς, διὰ τοῦ ἰδίου δηλονότι Πνεύματος εἰς ἕκαστα τῶν δεόντων φωταγωγῶν, καὶ ἀρρήτοις τισὶ δαδουχίαις ταῖς κατὰ τὸν νοῦν· ἑαυτὸν ἐκαλύπτων καὶ ἐμφανῆ καθιστάς».

4. Περὶ ἁγίας τε καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγος Γ'. PG 75, 840C:

«Καὶ πρὸς γε τοῦτό φημι, εἰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἐν ᾧ τὴν τῶν εἰς τὸ εἶναι παρενηνεγμένων ζωοποιεῖτε καὶ ἀγιάζει φύσιν, ἰδιόν ἐστι καὶ τοῦ Υἱοῦ, τίς ἂν εἰς τοῦτο προήκοι χυδαιότητος λογισμῶν ὡς νοεῖν ἢ φράσαι τῆς πρὸς Πατέρα Θεὸν ὁμοουσιότητος ἐκπεφοιτηκέναι, καὶ τελεῖν ἐν κτίσμασι, καὶ οὐχὶ τὰ τῆς θείας φύσεως ἴδια καὶ ἐξάρετα τῶν ταύτης ὄρων ἐξοίσει τε καὶ χαριεῖται τῇ κτίσει...»

5. Ὡς ἐν κεφαλαίοις. Τὰ ἐγκείμενα τῷ λόγῳ τῷ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μετὰ προσθήκης ἐτέρων ἐννοιῶν. PG 75, 1137C:

«Οὐκοῦν, εἰ Χριστοῦ λαλοῦντος τὸ Πνεῦμα λαλεῖ, πῶς ἂν εἴη γενητὸν τὸ ἰδιον Πνεῦμα, τοῦ τὰ πάντα κτίσαντος Λόγου;»

6. Περὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς, κεφ. 1. PG 75, 1372B:

«Λέγεται τοίνυν Χριστὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ὁ δι' ἡμᾶς καὶ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, καὶ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ· καὶ χριόμενος μὲν ἀνθρωπίνως κατὰ τὴν σάρκα, χρίων δὲ θεϊκῶς τῷ ἰδίῳ Πνεύματι τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας».

7. Κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν πεντάβιβλος ἀντίρρησις, τόμ. Δ', κεφ. Γ'. PG 76, 185A:

«Ἰδιον δὲ πάλιν αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ καὶ οὐκ ἂν νοοῖτο πώποτε δίχα τοῦ ἰδίου Πνεύματος ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος».

8. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην I, 32-33. PG 73, 212B:

«Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ἡμῖν, ἀπαράλλακτον εἰσφέρων τὴν ὁμοίότητα τοῦ Υἱοῦ, πρὸς τὸ ἴδιον αὐτοῦ, καὶ παρ' αὐτοῦ κατὰ φύσιν προχέομενον Πνεῦμα».

9. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 16,15. PG 74, 452BC:

«Ἐχει τοίνυν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐξ ἑαυτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἴδιον Πνεῦμα, τοῦτ' ἔστι τὸ ἅγιον, δι' οὗ τοῖς ἁγίοις ἐναυλιζέται τε καὶ ἀποκαλύπτει μυστήριον, οὐκ ἐν τάξει τῇ ὑπουργικῇ παραλαμβανομένου πρὸς τοῦτο... Ἄλλ' ἴδιον Πνεῦμα τοῦτό ἐστι καὶ τοῦ Μονογενοῦς ὁμοούσιος γὰρ ἐστι τῷ Πατρὶ».

10. Εἰς Ψαλμ. 93,14. PG 69, 1236C:

«Ἦλθε γὰρ πρὸς ἡμᾶς, ἀποστείλας ἡμῖν ἀνθ' ἑαυτοῦ καὶ ὡς ἑαυτὸν τὸν Παράκλητον, τουτέστι τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον Πνεῦμα, ἴδιον δὲ ὑπάρχον καὶ αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ».

Παράβαλε σχετικῶς καὶ τὰ ἀκόλουθα χωρία:

- Περὶ τῆς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας, Λόγ. δωδέκατος. PG 68, 821C.
- Εἰς Ἡσαΐαν 8,18. PG 70, 237D.
- Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον 12,28. PG 72, 408D.

- Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν 5,16. PG 72, 520C.
- Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 1,32.33. PG 73, 209A.
- Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 5,18.19. PG 73, 356C.
- Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 6,64. PG 73, 604A.
- Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 7,39. PG 73, 753AB.
- Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 14,20. PG 74, 281A.
- Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 16,14. PG 74, 449A-D.
- Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 17,18.19. PG 74, 541A.
- Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 22, 22.23. PG 74, 716B.
- Περὶ ἀγίας τε καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγ. Σ'. PG 75, 1072B.
- Περὶ ἀγίας τε καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγ. Ζ'. PG 75, 1092B.
- Κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν πεντάβιβλος ἀντίρρησης, τόμ. Δ', κεφ. Β'. PG 76, 180C.
- Ἀπολογητικὸς ὑπὲρ τῶν δώδεκα κεφαλαίων πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἐπισκόπους, Ἀναθ. Θ', Ἀπολογία Κυρίλλου. PG 76, 360B.
- Πρὸς τοὺς τολμῶντας συνηγορεῖν τοῖς Νεστορίου δόγμασιν, ὡς ὀρθῶς ἔχουσι, κεφάλαια ΙΒ', Ἀναθεμ. Θ'. PG 76, 429C.
- Πρὸς τὸν εὐσεβεστάτον βασιλέα Θεοδόσιον προσφωνητικὸς. Περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως τῆς εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, κεφ. ΛΣ'. PG 76, 1189A.
- Προσφωνητικὸς ταῖς εὐσεβεστάταις βασιλίσσαις, PG 76, 1128C.
- Προσφωνητικὸς ταῖς εὐσεβεστάταις βασιλίσσαις, PG 76, 1240B.
- Προσφωνητικὸς ταῖς εὐσεβεστάταις βασιλίσσαις, PG 76, 1257AB.
- Προσφωνητικὸς ταῖς εὐσεβεστάταις βασιλίσσαις, PG 76, 1228A.
- Προσφωνητικὸς ταῖς εὐσεβεστάταις βασιλίσσαις, PG 76, 1317A.
- Λόγος δεύτερος προσφωνητικὸς ταῖς εὐσεβεστάταις βασιλίσσαις, κεφ. ΜΔ'. PG 76, 1396D.
- Λόγος δεύτερος προσφωνητικὸς ταῖς εὐσεβεστάταις βασιλίσσαις, κεφ. Ν'. PG 76, 1408B.
- Λόγος δεύτερος προσφωνητικὸς ταῖς εὐσεβεστάταις βασιλίσσαις, κεφ. ΝΓ'. PG 76, 1409D.
- Ἐπιστολὴ XVII. PG 77, 121B.

ζ) Οἰκονομικὴ χρῆσις τοῦ Υἱοῦ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Παρ' ὅλον ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς πράγματι καὶ ἀληθεία Θεός, εἶναι ἴδιον τοῦ Υἱοῦ, παρὰ ταῦτα ὁ Υἱὸς φέρεται ἐν τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ ὡς χριόμενος ὑπὸ τοῦ Πνεύματος. Κατὰ τὸν ἱερὸν Κύριλλον ἡ χρῆσις αὕτη ἀνάγεται σαφῶς εἰς τὸ πεδῖον τῆς θείας περὶ τὸν ἄνθρωπον οἰκονομίας. Ἡ χρῆσις δηλονότι δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸν ἄπειρον τοῦ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, ὅστις ἔχει ἴδιον τὸ ὁμοούσιον

αὐτῷ Πνεῦμα, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ ἐνσαρκωθέντος Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Τὴν χρῆσιν ὁ Χριστὸς δέχεται κατὰ τὸ ὑποβεβηκὸς καὶ ὑφειμένον, ὡς ἐνδειξὴν τῆς ἀπείρου καὶ ἀφάτου κενώσεως αὐτοῦ. "Ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν ἐχρίσθη ὑπὸ τοῦ Πνεύματος κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἀποτελεῖ ἀλήθειαν τὰ μάλιστα ἐξαιρομένην ὑπὸ τοῦ Κυρίου μάλιστα ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτοῦ πρὸς τοὺς θεολόγους τῆς ἐν Ἀνατολῇ Ἀντιοχειανῆς Σχολῆς. Ἰδίᾳ κατὰ τοῦ Νεστορίου ἀντεπερχόμενος, ἐκδεχομένου τὴν χρῆσιν ὡς σημείου διαχωριστικοῦ τοῦ ἐνιαίου προσώπου τοῦ Χριστοῦ, τονίζει ὅτι αὕτη (ἡ χρῆσις) ἀναφέρεται ἀπλῶς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Σωτῆρος, οὐχὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ δύο κεχωρισμένων ἀπ' ἀλλήλων Χριστῶν, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὰ μέτρα τῆς ἀφάτου κενώσεως τοῦ Λόγου. Ὁ Χριστὸς χρίεται ὡς ἄνθρωπος, ἐνῶ ὡς Θεὸς ὁ αὐτὸς ἔχει ἴδιον τὸ Πνεῦμα, εἶναι χορηγὸς καὶ δοτὴρ τοῦ Πνεύματος.

Σχετικῶς ὁ ἱερός Κύριλλος γράφει:

1. Εἰς Ψαλμ. 44,8. PG 69, 1040A:

«Χρίεται δὲ τῷ ἐλαίῳ τῆς ἀγαλλιάσεως, ἵνα τὴν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνοήσωμεν χάριν, πρὸς εὐθυμίαν ἡμᾶς καὶ ἀγαλλίασιν ἀναφέρουσαν διηνεκῆ. Εἰ γὰρ καὶ ἐπὶ Χριστοῦ πεπράχθαι λέγεται, ἀλλ' οἰκονομίας ἦν τὸ χρεῖμα μεστόν. "Ἔστι μὲν γὰρ ὁ Υἱός, τοῦ ἁγίου Πνεύματος χορηγός· ἐνεστι γὰρ αὐτῷ φυσικῶς πάντα τοῦ Πατρὸς. Δέχεται δὲ ἀνθρωπίνως μεθ' ἡμῶν τὸ Πνεῦμα καὶ αὐτός, ὅτι ἐγγονε καθ' ἡμᾶς, οὐχ ἑαυτῷ τε προστιθεὶς καθ' ὃ νοεῖται καὶ Θεὸς καὶ Λόγος, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ καὶ πρώτῃ τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει προξενῶν τὸ τῆς ἀγαλλιάσεως Πνεῦμα».

2. Εἰς Ἡσαϊαν 41,1-3. PG 70, 313BC:

«Ἐδει τοίνυν καθέντα πρὸς κένωσιν ἑαυτὸν τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον, τὸ ἐκ τῆς κενώσεως μὴ παραιτεῖσθαι σμικροπρεπές, καὶ πλήρη κατὰ φύσιν ὄντα δέχεσθαι διὰ τὸ ἀνθρώπινον, οὐχ ἑαυτῷ μᾶλλον, ἀλλ' ἡμῖν τοῖς ἐν εὐδείᾳ παντὸς ἀγαθοῦ. "Ὡστε κἂν εἰ λέγοιτό ποτε τὸ Πνεῦμα λαβεῖν, καίτοι χορηγὸς ὢν αὐτὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ οὐκ ἐκ μέτρου διδούς, ἀλλ' ὡς ἐξ ἴδιου πληρώματος διανέμων αὐτὸ τοῖς ἀξίοις, τῶν τῆς κενώσεως μέτρων νοεῖσθω τὸ λαβεῖν...».

3. Εἰς τὸν Προφήτην Ἰωήλ 2,28.29. PG 71, 377D-380A:

«Καταπεφοίτημε γοῦν ἐπ' αὐτοῦ ἐν εἴδει περισπερᾶς, ὅτι καθ' ἡμᾶς γεγωνός, ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν οἰκονομικῶς ἐβαπτίζετο, τότε καὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ Πνεῦμα δοτὸν αὐτῷ ἄνωθεν γενέσθαι λέγε-

ται, διὰ τὸ ἀνθρώπινον. Καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ κένωσις».

4. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν 5,16. PG 72, 536C:

«Ἐναργέστατα δὲ διὰ τούτων αὐτὸς ἦν ὁ λέγων διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς, ὡς καὶ ἐνανθρωπήσει καὶ ἀφίξεται διασώσων τὴν ὑπ' οὐρανόν· κερῆσθαι δὲ γὰρ οὐχ ἑτέρως φάμεν τὸν Υἱόν, πλὴν ὅτι κατὰ σάρκα γενόμενον δηλονότι καθ' ἡμᾶς καὶ ἐνανθρωπήσαντα. Θεὸς γὰρ ὑπάρχων ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, ὁ αὐτὸς δίδωσι μὲν θεϊκῶς τὸ Πνεῦμα τῇ κτίσει, δέχεται δὲ αὐτὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κατὰ ἀνθρώπινον, ὁ πᾶσαν ἀγιάζων τὴν κτίσιν».

5. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν 5,18. PG 72, 536D-537A:

«Σαφῶς διὰ τούτων δηλοῖ, ὡς τὸ τῆς κενώσεως ὑφειμένον καὶ ὑποβεβηκός, καὶ αὐτὸ τὸ Χριστὸς ὀνομάτε καὶ πρᾶγμα δι' ἡμᾶς κατεδέξατο. Τὸ γὰρ Πνεῦμα, φησὶν, ὅπερ ἐστὶ φυσικῶς ἐν ἐμοὶ διὰ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας καὶ τῆς θεότητος, τοῦτο ἐπ' ἐμὲ παραγέγονεν καὶ ἔξωθεν ὡσπερ καὶ ἐν Ἰορδάνῃ ἐν εἶδει περιστεῶς ἐπεφοίτησεν, οὐχ ὡς μὴ ὑπάρχον ἐν ἐμοί, ἀλλ' οὐ εἴνεκεν ἔχρισέ με».

6. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 1,32.33. PG 73, 209CD:

«Ὡσπερ οὖν αἰδίως ὑπάρχων μετὰ Πατρὸς ὁ Υἱός, ὡς ἀρχὴν ἔχων τοῦ εἶναι, κατὰ τὸν τῆς σαρκώσεως χρόνον Υἱὸς ὀρίζεται Θεοῦ, διὰ τὸ πεφηνέναι μετὰ σώματος εἰς τὸν κόσμον· οὕτως ἔχων οὐσιωδῶς ἐν ἑαυτῷ τὸ ἴδιον Πνεῦμα, λαμβάνειν ὡς ἄνθρωπος λέγεται, διασώζων τῇ ἀνθρωπότητι τὴν αὐτῇ πρέπουσαν τάξιν, καὶ σὺν αὐτῇ τὰ αὐτῇ πρέποντα οἰκιοῦμενος».

η) Ὁ Υἱὸς χορηγὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

«Ὅτι ἡ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον κρῆσις τοῦ Κυρίου, ἀρμόζουσα εἰς τὰ μέτρα τῆς θείας περὶ τὸν ἄνθρωπον οικονομίας, δὲν λυμάνεται τὸ θεοπρεπὲς ἀξίωμα τοῦ Χριστοῦ, ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι ὁ Υἱός, καὶ ὡς ἔνσαρκος Λόγος τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὁ δοτὴρ καὶ ὁ χορηγὸς τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Ἡ ἀλήθεια αὕτη εἶναι ἀντίστοιχος πρὸς τὴν ἑτέραν ἀλήθειαν, ὅτι τὸ Πνεῦμα, καθὸ ὁμοούσιον τῷ Υἱῷ, εἶναι ἴδιον αὐτοῦ, καὶ προχεῖται παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ, πεμπόμενον εἰς τὸν κόσμον πρὸς ἀγιοποίησιν τῶν ὄντων. Οὕτως ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρω-

πος μὲν δέχεται παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα, οἰκειῶν οὕτως, ὡς ἀπαρχὴ τοῦ νέου πνευματικοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἐνοίκησιν τοῦ θείου Παρακλήτου ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ὡς Θεὸς δὲ χορηγεῖ τοῦτο ἐξ ἰδίου πληρώματος εἰς τὸν κόσμον. Εἰς τὴν διδασκαλίαν ταύτην ἐπιμένει πολὺ ὁ ἱερός Κύριλλος, καθ' ὅσον αὐτὴ ἐναρμονίζεται πλήρως ἐν τῷ κύκλῳ τῶν χριστολογικῶν ἀγώνων αὐτοῦ κατὰ τῆς νεστοριανικῆς κακοδοξίας.

Ἐκ τῶν πολλῶν σχετικῶν χωρίων τοῦ Κυρίλλου καταχωρίζομεν ἐνταῦθα τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά.

1. Εἰς Ψ' α λ μ. 44,8. PG 69,1040AB:

«Ἔστι μὲν γὰρ ὁ Υἱός, τοῦ ἁγίου Πνεύματος χορηγός· ἔνεστι γὰρ αὐτῷ φυσικῶς πάντα τοῦ Πατρὸς... Διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐκ μέρους αὐτὸν διδόναι φασὶ τὸ Πνεῦμα οἱ ἅγιοι, ὁμολογοῦσι δὲ μᾶλλον ὅτι ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ λαμβάνουσιν».

2. Εἰς Ψ' α λ μ. 50,13. PG 69,1100C:

«Ἐλαβε δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα· καίτοι καθ' ὃ νοεῖται αὐτός ἐστιν ὁ τοῦ Πνεύματος χορηγός, καὶ δι' αὐτοῦ τοῖς ἁγίοις ἐνήσιν αὐτὸ ὁ Πατήρ».

3. Εἰς Ἡσαΐαν 11, 1-3. PG 70,313C:

«Ὡστε κἂν εἰ λέγοιτό ποτε τὸ Πνεῦμα λαβεῖν, καίτοι χορηγός ὢν αὐτός τοῦ Πνεύματος, καὶ οὐκ ἐκ μέτρου διδούς, ἀλλ' ὡς ἐξ ἰδίου πληρώματος διανέμων αὐτὸ τοῖς ἀξίοις...».

4. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 1,32.33. PG 73, 205D-208A:

«Ἐπειδὴ δὲ ἄνθρωπος γέγονεν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, δέχεται τὸ Πνεῦμα παρὰ τοῦ Πατρὸς, ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, οὐχ ἑαυτῷ τι λαμβάνων ἰδικῶς αὐτός γὰρ ἦν ὁ τοῦ Πνεύματος χορηγός· ἵνα τῇ φύσει διασώσῃ λαβὼν, ὡς ἄνθρωπος, καὶ ριζώσῃ πάλιν ἐν ἡμῖν τὴν ἀποφοιτήσασαν χάριν, ὃ μὴ εἰδὼς ἁμαρτίαν».

5. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 3,34. PG 73, 280BC:

«Ἀμήχανον γὰρ φησι, τοὺς μεμετρημένον λαχόντας τὸ Πνεῦμα, καὶ ἐτέρῳ δύνασθαι τοῦτο χαρίζεσθαι· οὐ γὰρ ἅγιος ἄγιῳ ποτὲ Πνεύματος

ἀγίου γέγονε χορηγός· χορηγεῖ δὲ πᾶσιν ὁ Υἱός, ὡς ἐξ ἰδίου πληρώματος. Οὐκοῦν οὐκ ἐκ μέτρου δίδωσιν, οὐδὲ ὡσπερ ἐκεῖνοι, μικράν τινα μοῖραν ἔχει τοῦ Πνεύματος, καὶ τοῦτο μεταληπτῶς· ἀλλ' ἐπειπερ ἄνεδείχθη καὶ χορηγός, δῆλος ἂν εἴη δῆπουθεν ὅλον ἔχων οὐσιωδῶς ἐν ἑαυτῷ. Οὐκοῦν ὁ τοσαύτην ἔχων πρὸς ἐκείνους τὴν ὑπεροχὴν, οὐχ ὡς εἷς ἐξ ἐκείνων λαλήσει τὰ παρὰ Θεοῦ, ἀλλ' ὡς Θεὸς ὑπάρχων ἐκ Θεοῦ, τοὺς Θεῷ πρέποντας ἀνερεύξεται λόγους».

6. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 5, 18.19. PG 73, 356C:

«Πῶς δὲ οὐκ ἄτοπόν τε καὶ ἀμαθὲς τῷ μὲν Πνεύματι πιστεύειν, ἐρευνᾶν τε καὶ εἰδέναι τὰ βᾶθη τοῦ Θεοῦ, τὸν δὲ τοῦ Πνεύματος χορηγὸν ἐν ἀγνοίᾳ καθεστάναι νομίζειν τῶν ἔργων τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ ἰδίου Πνεύματος, ὅσον εἰς γινῶσιν ἀπολιμπάνεσθαι;»

7. Ἐρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴν 4, 4. PG 74, 933A:

«Καίτοι Χριστοῦ κεκλημένου, τοῦ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ὄντος Υἱοῦ, κατὰ τὸν τῆς χρίσεως καιρὸν, καθ' ὃν καίτοι τοῦ ἀγίου Πνεύματος αὐτὸς ὑπάρχων χορηγός, κεχρῖσθαι λέγεται πκρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τῷ ἐλαίῳ τῆς ἀγαλλιάσεως».

8. Ἡ βίβλος τῶν θησαυρῶν Λόγος ΛΓ'. PG 75, 573C:

«Ἐπειδὴ δὲ ζωὴ μὲν ἔστι κατὰ φύσιν ὁ Υἱὸς ζωοποιεῖ δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ παρ' αὐτοῦ χορηγούμενον, ἀνάγκη λοιπὸν ἐκ τῆς οὐσίας ὑπάρχειν ὁμολογεῖν αὐτὸ τῆς τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν τε δύναμιν καὶ ἐνέργειαν ἔχον, ὡσπερ ἂν εἰ καὶ ὕδατος ἀτμὶς ἀναβαίνοι, καὶ δι' ὧν ἐνεργεῖ τοὺς παρ' οἷς ἂν γένοιτο ψύχουσα, τοῦ ἐκπέμποντος αὐτῆς τὴν φύσιν σημαίνουσα».

9. Περὶ ἀγίας τε καὶ ὁμοσίου Τριάδος, Λόγος Ε'. PG 75, 964A:

«Ἄθρει δὴ οὖν, ὦ ἐταῖρε, τοῦ θείου τε καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος χορηγὸν καὶ δοτῆρα, τὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα Υἱόν».

10. Κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν πεντάβιβλος ἀναίρεσις, τόμ. Δ', κεφ. Β'. PG 76, 180C:

«Λόγου γὰρ ἐστὶ δοτὴρ ὡς Λόγος, καὶ Πνεύματος χορηγός, ὡς ἴδιον ἔχων αὐτὸ φυσικῶς, καθὰ καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ».

6. Κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν πεντάβιβλος ἀντίρρησις, τόμ. Ε' κεφ. Ζ'. PG 76, 248B:

«Ἐπειδὴ δέ ἐστὶ κατὰ φύσιν Θεός, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος χορηγίαν ποιεῖται πλουσίως, ὡς ἴδιον αὐτὸ ταῖς τῶν πιστευόντων ἐκχέων ψυχᾶς θείας τε φύσεως κοινωνοῦς ἀποφαίνων, καὶ τῇ τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν ἐλπίδι στεφανῶν».

7. Ἐπίλυσις τῶν δώδεκα κεφαλαίων, ἀναθ. Ζ', ἐπίλυσις ζ'. PG 76, 305C:

«Καίτοι γὰρ ὑπάρχων αὐτὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος χορηγός, καὶ οὐκ ἐκ μέτρου διδοὺς τοῖς ἀξίοις αὐτό».

θ) Τὸ ὁμοούσιον τῶν προσώπων βάσις τῶν μεταξὺ τούτων σχέσεων.

Κατὰ τὸν ἱερὸν Κύριλλον Ἀλεξανδρείας τὸ ὁμοούσιον τῶν θείων προσώπων ἀποτελεῖ τὴν κλειδα κατανοήσεως τῶν μεταξὺ τούτων ἰδιαιτέρων σχέσεων. Βεβαίως τὸ ὁμοούσιον δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰς ἀίδιους ἐνδοτριαδικὰς σχέσεις τῶν θείων προσώπων πρὸς ἄλληλα, καθ' ὅτι τὸ ἀίδιον εἶναι καὶ τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν ἔλκουσιν ἐκ τῆς πηγαίας θεότητος τοῦ Πατρὸς, ὁ Υἱὸς διὰ τῆς γεννήσεως καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τῆς ἐκπορεύσεως. Τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος σχέσεις δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς Τριάδος, ἥτοι ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν ἐξωτερικῶν ἐνεργειῶν τῆς Τριαδικῆς θεότητος. Ἐνταῦθα τὸ ὁμοούσιον τῶν προσώπων προσδιορίζει τὰς ποικίλας ἐξωτερικὰς σχέσεις τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν κόσμον. Οὕτως ὁ μὲν Πατὴρ ἀποστέλλει τὸν Υἱόν, ἵνα ἐνσαρκωθῇ καὶ ἐκπληρώσῃ τὸ ἀίδιον σχέδιον τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ κόσμου καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ἥτοι τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ πεπτωκότος, ὁ δὲ Υἱὸς μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἀναθεθείσης αὐτῷ ἀποστολῆς ἀποστέλλει εἰς τὸν κόσμον τὸν Παράκλητον, ἵνα ἀγιάσῃ αὐτὸν καὶ ἐνώσῃ μετὰ τῆς θεότητος. Διὰ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας τὰ πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδος ἐμπεριχωροῦσιν ἄλληλα, δὲν εἶναι ξένα καὶ ἀλλότρια ἀλλήλων, ἔχουσι τὴν αὐτὴν θείαν ἐνέργειαν, τὸν αὐτὸν νοῦν, τὸ αὐτὸ θεοπρεπὲς ἀξίωμα, εὗρηται ἐν ἰσοτιμίᾳ μεταξὺ των. Λόγω τοῦ ὁμοουσίου τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς ἀίδιως ἐκπορευόμενον καὶ ἴδιον αὐτοῦ, εἶναι ὡσαύτως ἴδιον καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἐγγερόμενον δι' αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον. Τὸ

Πνεῦμα εἶναι ἀδιαίρετον καὶ ἀχώριστον τῆς θεότητος τοῦ Υἱοῦ. Καίπερ δὲ χριόμενος ὁ Υἱὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὁμοίως διὰ τὸ ταῦτὸν τῆς φύσεως τυγχάνει οὗτος, ὡς ὁ Θεός, κορηγὸς τοῦ Πνεύματος. Τὸ ταῦτὸν τῆς φύσεως ἐξαίρει τὴν ἰσοτιμίαν τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸν Υἱόν, ἀποδιώκει δὲ πᾶσαν ἰδέαν ὑποταγῆς καὶ ἐποτιμήσεως τῶν προσώπων. Ἐπομένως ἅπαντα τὰ ἐπιχειρήματα τῶν Ἀρειανῶν καὶ Νεστοριανῶν, τὰ μειωτικὰ τοῦ θεοπρεποῦς ἀξιώματος τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, διὰ τῆς ἰδέας τοῦ ὁμοουσίου ἀπομετωπίζονται καὶ καταπολεμοῦνται ἐπιτυχῶς ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας. Τὸ ὁμοούσιον πάλιν τῶν προσώπων ἀποτελεῖ καὶ τὴν κλειδίδα κατανοήσεως τῶν δυσχερῶν ἐκείνων καὶ συγκεχυμένων χωρίων τοῦ Κυρίλλου, ἅτινα δυνατὸν νὰ δώσωσιν ἀφορμὴν παρεκδοχῶν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ὡς εἰσηγουμένης δῆθεν καὶ τὴν καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ (Filioque) ἐκπόρευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Τὴν σχετικὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίλλου δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς κατωτέρω χωρίοις αὐτοῦ:

1. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν 5, 18. PG 72, 536D-537A:

«Τὸ γὰρ Πνεῦμα, φησὶν, ἕπερ ἐστὶ φυσικῶς ἐν ἐμοί, διὰ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας καὶ τῆς θεότητος, τοῦτο ἐπ' ἐμὲ παραγέγονεν καὶ ἐξῶθεν ὡσπερ καὶ ἐν Ἰορδάνῃ ἐν εἴδει περιστερᾶς ἐπεφοίτησεν, οὐχ ὡς μὴ ὑπάρχον ἐν ἐμοί, ἀλλ' οὐ εἴνεκεν ἔχρισέ με».

2. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 6, 64. PG 73, 605A:

«Ἰδοὺ γὰρ δὴ πάλιν ἐν τούτοις τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα κατοικεῖν ἐν ἡμῖν ἀποφνηάμενος, αὐτὸν εἶρηκεν ἐν ἡμῖν εἶναι τὸν Χριστόν. Ἀδιαίρετον γὰρ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, κατὰ γὰρ τὸν ταυτότητι φύσεως λόγον, εἰ καὶ νοῦτο ὑπάρχειν ἰδιοσυστάτως. Διὰ τοῦτο πολλακίς ἀδιαφορεῖ, ποτὲ μὲν τὸ Πνεῦμα ποτὲ δὲ ἑαυτὸν ὀνομάζων».

3. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 14, 16. 17. PG 74, 257BCD:

«Ἀλλ' ἔρεῖ τις εἰκότως τοῖς ἀλλότριον εἶναι νομίζουσι τὸν Υἱόν τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας· Καὶ πῶς, εἶπέ μοι, τὸ τῆς ἀληθείας Πνεῦμα, τοῦτ' ἐστὶ τὸ τοῦ Υἱοῦ, δίδωσιν ὁ Πατὴρ, οὐχ ὡς ξένον ἢ ἀλλότριον, ἀλλ' ὡς ἴδιον Πνεῦμα, καίτοι καθ' ἡμᾶς διωρισμένον ἔχον τῆς οὐσίας λόγον πρὸς τὸν Υἱόν, καὶ Υἱοῦ Πνεῦμά ἐστιν; οὐ γὰρ ὅτι ἀμφίλογον. Πῶς

δὲ αὐτὸ πάλιν, εἴπερ ἔστιν ἑτερούσιος ὁ Υἱός, τὸ τοῦ Πατρὸς Πνεῦμα διδωσιν ὡς ἑαυτοῦ; Γέγραπται μὲν ὅτι ἐνεφύσησε τοῖς μαθηταῖς λέγων· «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον». Ἄρ' οὖν οὐκ οἰήσεται τις καὶ μάλα δικαίως, μᾶλλον δὲ ἀραρότως διακείσεται ὅτι, τῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς φυσικῶν ἀγαθῶν οὐσιωδῶς ὑπάρχων κοινωνὸς ὁ Υἱὸς ἔχει τὸ Πνεῦμα κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον καθ' ὃν περ ἂν νοοῖτο καὶ ὁ Πατήρ, οὐκ ἐπακτὸν οὐδὲ ἔξωθεν· εὐθὺς γάρ, μᾶλλον δὲ μανικὸν τὸ οὕτω φρονεῖν, ἀλλ' ὡσπερ ἡμῶν ἕκαστος τὸ ἴδιον ἑαυτῷ Πνεῦμα συνέχει, καὶ ἐκ τῶν ἐνδοτάτων σπλάγχνων εἰς τὸ ἔξω προχέει. Διὰ γάρ τοι τοῦτο σωματικῶς ἐνεφύσησεν ὁ Χριστός, δεικνὺς ὅτι καθάπερ ἐκ στόματος τοῦ ἀνθρωπίνου πρόβεισι τὸ πνεῦμα σωματικῶς, οὕτω καὶ ἐκ τῆς θείας οὐσίας θεοπρεπῶς προχέεται τὸ ἔξ αὐτοῦ. «Ὅτε τοίνυν αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ τε Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἔστιν καὶ τοῦ Υἱοῦ, πῶς οὐχὶ πάντως μίαν ἔξουσιαν τὴν ἐξουσίαν διηρημένως τε ἅμα καὶ συνημμένως; Πατήρ γάρ, ὁ Πατήρ καὶ οὐχ Υἱός, καὶ Υἱός, ὁ Υἱὸς καὶ οὐχὶ Πατήρ. Πλὴν ὁ Πατήρ ἐν Υἱῷ, καὶ ὁ Υἱὸς ἐν Πατρὶ. Δίδωσί γε μὴν τὸν Παράκλητον, ἦτοι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἰδίᾳ μὲν ὁ Πατήρ, ἰδίᾳ δὲ ὁ Υἱός, χορηγεῖται δὲ μᾶλλον τοῖς ἁγίοις παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ».

4. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 14, 25.26. PG 74,301C:

«Ἐπειδὴ γάρ ἐστι Πνεῦμα Χριστοῦ καὶ νοῦς αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, οὐχ ἑτερόν τι παρ' αὐτὸν ὄν, κατὰ γε τὸν ἐν ταυτότητι φυσικῆ λόγον, καίτοι νοούμενόν τε καὶ ὑπάρχον ἰδίως, οἶδε πάντα τὰ ἐν αὐτῷ. Καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ Παῦλος· «Τίς γὰρ οἶδε τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ὄν ἐν αὐτῷ; Οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ἔγνωκεν εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ».

5. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 15, 26.27. PG 74, 420CD:

«...ἴδιον εἶναι φαμεν τοῦ Υἱοῦ τὸν Παράκλητον, τοῦτ' ἔστι, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ οὐκ ἐπεισκρινόμενον ἔξωθεν, οὐδὲ ἐπίκτητον ἐν αὐτῷ, καθάπερ ἔστιν ἐν τοῖς ἁγιότητος δεκτικοῖς, οἷς καὶ ἐκ μὴ ὄντων ἢ γένεσις, ἀλλ' ὁμοούσιον αὐτῷ, καθάπερ ἀμέλει καὶ τοῦ Πατρὸς. Οὕτω γὰρ ἂν οὐκ εἰς πολὺθεον ἡμῖν μυθολογίαν ἢ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων οἰχθήσεται δύναμις, ἀλλ' εἰς ἓνα θεότητος λόγον ἢ ἁγία Τριάς ἀνασφίγγεται. Ἐν ταυτῷ τοιγαροῦν καὶ τῆς οὐσίας τὴν ἐνότητα παραδεικνύς, ἑαυτοῦ τε, φημί, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Πνεῦμα τῆς ἀληθείας τὸν Παράκλητον

εἶναι λέγων, παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι φησιν, ἀπελέγχει σαφῶς καὶ ἀναμι-
φιλόγως θεομάχον ὀλοκλήρως τὸν Χριστομάχον».

6. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 16, 12.13. PG 74, 444B:

«Ἴνα γὰρ εἰδεῖεν οἱ μαθηταί, ὡς οὐκ ἀλλοτρίας καὶ ξένης αὐταῖς δυνά-
μεως ἐπιφοίτησιν, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐτέρως ἐπιδώσειν ἐπαγγέλλεται. Οὐ γὰρ ἀλλό-
τριον τοῦ Μονογενοῦς τὸ ἅγιον νοεῖται Πνεῦμα, πρόβεισι δὲ φυσικῶς ἐξ αὐτῆς,
οὐδὲν ἕτερον παρ' αὐτὸν ὑπάρχον, ὅσον εἰς ταυτότητα, φύσεως
εἰ καὶ νοεῖτο τυχὸν ἰδιοσυστάτως».

7. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 16, 12.13. PG 74, 444D:

«Σημεῖον τοῦτο ἔσται ὑμῖν, ὅτι πάντως ἐκ τῆς ἐμῆς οὐσίας
τὸ Πνεῦμά ἐστι, καὶ οἶον ἐμὸς νοῦς, τὸ ἐρεῖν αὐτὸν τὰ ἐσό-
μενα, καθάπερ ἐγώ. Προεῖρηκα γάρ, εἰ καὶ μὴ δύνησθε πάντα μαθεῖν. Οὐκ ἂν
ἄρα, καθάπερ ἐγώ, προερεῖ τὰ ἐσόμενα, μὴ οὐχὶ πάντως ἐν ἐμοί τε
ὑπάρχον, καὶ δι' ἐμοῦ προῖόν, καὶ τῆς αὐτῆς οὐ-
σίας ὑπάρχον ἐμοί».

8. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 17, 18.19. PG 74, 540D:

«...τὸ τοῦ Πατρὸς ἴδιον Πνεῦμα κατὰ φύσιν ἐπάγεται,
χεόμενον μὲν ἐκ Πατρὸς, δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ Υἱοῦ τῆ κτίσει χορηγούμενον...».

9. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 17, 18.19.74. PG 540D-
541A:

«Ὅτι δὲ τὸ τοῦ Πατρὸς Πνεῦμα, Πνεῦμα φαίνεται τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ
Πατρὸς πέμποντος, ἦτοι διανέμειν ἐπαγγελλομένου τοῖς ἁγίοις αὐτό, διαδίδωσι
πάλιν ὡς ἴδιον ὁ Υἱός, διὰ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας, ἧς ἔχει
πρὸς τὸν Πατέρα...».

10. Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην 22, 22.23. PG 74,
716B:

«Ἐδει γάρ, ἔδει κἀκεῖνο πρὸς τούτῳ νοεῖν, ὅτι τοῦ Πνεύματός ἐστι χορη-
γὸς καὶ δοτὴρ· Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν, ὅτι «Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμά ἐστιν».
Ἐχει δὲ ὁ Πατὴρ ἐξ ἑαυτοῦ καὶ ἐν ἑαυτῷ τὸ ἴδιον
Πνεῦμα, ἔχει τοῦτο ἐν ἑαυτῷ καὶ ὁ Υἱός, ἐπεὶ περ
ἐστὶν ἁμοούσιος αὐτῷ, καὶ ἐξ αὐτοῦ πέφηεν οὐ-
σιωδῶς, πάντα τὰ τοῦ γεννήσαντος ἴδια φυσικῶς ἔχων ἐν ἑαυτῷ».

11. Ἐρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολὴν 6, 3. PG 74, 792C:

«Πατὴρ γὰρ ἐστὶν ὁ Πατὴρ καὶ οὐχ Υἱός· Υἱὸς δ' αὖ πάλιν κατὰ φύσιν ὁ ἐξ αὐτοῦ καὶ οὐ Πατὴρ. Πνεῦμα δὲ ἰδικῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐπειδὴ δὲ ἐν Πατρὶ μὲν ἔστιν ὁ Υἱός, ἐν Υἱῷ δὲ ὁ Πατὴρ, ὄντος ἐν ἀμφοῖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τὸ τῆς οὐσίας ταυτόν, κἄν εἴ ἐν τις ὀνομάσῃ, δυνάμει θεωρημάτων τὴν τοῦ παντὸς δήλωσιν ἐποιήσατο».

12. Περὶ ἀγίας τε καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγος Σ'. PG 75, 1012A:

«Προστιθεὶς δέ, «ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται», τὴν οὐσιώδη καὶ φυσικὴν οἰκειότητα δέδειχεν ἐναργῶς, καθ' ἣν ἔν ἐστι πρὸς αὐτόν τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ».

13. Περὶ ἀγίας τε καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, Λόγος Ζ'. PG 75, 1120D:

«Ἡ γὰρ ἄν ἔφη καὶ μάλα σαφῶς, ὡς λήψεται μὲν ἐξ ἐμοῦ τὸν ἁγιασμόν, ἀνθαγιάσει δὲ καὶ ὑμᾶς αὐτό. Φύσεως γὰρ ἐδήλου ταυτὶ τὴν εἰς ἀνισότητα διακοπήν, καὶ ὡς ἕτερον ἐν ἑτέρῳ τὸν ἁγιασμόν, ἐν τῷ Πνεύματι κατεδείκνυ σαφῶς. Ἄλλὰ τουτὶ μὲν οὐκ ἔφη, λόγοις δὲ ὅτι κεχρήσεται τοῖς αὐτοῦ διὰ τὸ τῆς οὐσίας ταυτόν, καὶ εἰσάπαν ἰσοφυές, ἰσουργόν τε καὶ ἰσοεπές...».

14. Ὡς ἐν κεφαλαίοις. Τὰ ἐγκείμενα τῷ λόγῳ τῷ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος... PG 75, 1133A:

«Ὅτι γὰρ ἐν ἡμῖν ὄντος τοῦ Πνεύματος, ὁ Υἱὸς ἐν ἡμῖν ἐστι διὰ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας, καὶ ὅτι κατὰ φύσιν ἴδιον αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, πιστῶσεται γράφων ὁ θεσπέσιος Παῦλος...».

(Συνεχίζεται)